

Η ελληνική οικονομία και κοινωνία κατά τον 19^ο αιώνα

Η έκταση της Ελλάδας

- Η έκταση της Ελλάδας μεγάλωσε με την προσθήκη των Ιονίων νήσων, της Θεσσαλίας και της επαρχίας Άρτας.

1832: 47.516 τ.χ.

1896: 63.606 τ.χ.

Ο πληθυσμός

1830: 750.000

1896: 2.433.806

- Σημαντικά αστικά κέντρα: Αθήνα, Πάτρα, Σύρος, Πειραιάς.

Ο αγροτικός τομέας

- Μεγάλο μέρος των καλλιεργήσιμων εκτάσεων αποτελούσαν εθνικές γαίες (εθνικά κτήματα).
- Ο Κουμουνδούρος μοίρασε εθνικές γαίες σε αγρότες (1871).
- Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας παρουσιάστηκε πρόβλημα με τα τσιφλίκια (μεγάλα κτήματα), που πουλήθηκαν από τους Τούρκους τσιφλικάδες σε Έλληνες κεφαλαιούχους, καθώς η θέση των καλλιεργητών των τσιφλικιών έγινε χειρότερη.
- Κυριότερα προϊόντα: **σταφίδα, ελιές, καπνά, σιτηρά.**
- Η σταφίδα εξελίχθηκε σε **μοναδική καλλιέργεια** σε περιοχές της ΒΔ Πελοποννήσου.
- Προβλήματα στους σταφιδοπαραγωγούς, όταν υπήρχαν δυσκολίες στην πώληση της σταφίδας στο εξωτερικό (σταφιδικές κρίσεις).

Το εμπόριο ήταν σημαντικός παράγοντας της οικονομίας.

- **Εξαγόμενα** προϊόντα: σταφίδες, λάδι, άλλα αγροτικά προϊόντα.
- **Εισαγόμενα** προϊόντα: δημητριακά (σιτάρι), υφάσματα, νήματα.

Η ναυτιλία, κύριος μοχλός της οικονομικής ανάπτυξης.

- Σημαντικά λιμάνια:

Πάτρα (εξαγωγή σταφίδας) – **Σύρος** (κύριο εμπορικό κέντρο της χώρας) – **Πειραιάς** (γρήγορη ανάπτυξη)

Το τραπεζικό σύστημα

- **1841:** Ίδρυση της **Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος** με πρωτοβουλία του κράτους (έκδοση χαρτονομισμάτων)

Η βιομηχανία αναπτύχθηκε με **αργούς** ρυθμούς

- **Αίτια** της αργής ανάπτυξης:
 - Έλλειψη κεφαλαίων
 - Μικρή αγορά
 - Έλλειψη πρώτων υλών και καυσίμων
 - Έλλειψη εργατικών χεριών
 - Φτηνά εισαγόμενα βιομηχανικά προϊόντα

Ο ρόλος του κράτους υπήρξε σημαντικός.

- Το κράτος έκανε επενδύσεις σε μεγάλα **έργα υποδομής.**
- Επιδίωξε (επί Τρικούπη κυρίως) τον **εκσυγχρονισμό** της οικονομίας.

Το εξωελλαδικό ελληνικό κεφάλαιο:

- Στράφηκε στην Ελλάδα στη δεκαετία του 1870 για **ευκαιριακές** επενδύσεις.
- **Χαμηλότεροι** ρυθμοί ανάπτυξης από τους αντίστοιχους της **Ευρώπης**, υψηλότεροι στα Βαλκάνια.

Η ελληνική κοινωνία

- Κύριος άξονας της αργής και συνεχούς μεταβολής της κοινωνίας η **αστικοποίηση** (ενίσχυση του ρόλου των αστικών στρωμάτων).

Οι αγρότες = συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού

- **Μικροϊδιοκτήτες** (εργάζονταν με τις οικογένειές τους).
- Οι **κολίγοι** (= ακτήμονες αγρότες) της Θεσσαλίας, μετά την ενσωμάτωσή της, έχασαν δικαιώματά τους.

Τα αστικά στρώματα (έμποροι, ναυτικοί, υπάλληλοι, επιχειρηματίες)

- Ενίσχυαν την παρουσία τους στην ελληνική κοινωνία

Οι εργάτες εμφανίστηκαν **αργά** λόγω της καθυστερημένης εκβιομηχάνισης

Η μετανάστευση:

- Εντάθηκε τον 19ο αιώνα με προορισμό τις πλούσιες ελληνικές παροικίες του εξωτερικού (**Αίγυπτο, ΗΠΑ**).

Οι αγώνες των κολίγων

- Ένοπλη σύγκρουση των κολίγων στο Κιλελέρ (Κυψέλη) το 1910 → **Διανομή των τσιφλικιών**

Το εργατικό κίνημα

- **1870:** Πρώτες εργατικές **απεργίες**
- Εφημερίδες για υποστήριξη των αιτημάτων των εργατών.
- Άρχισαν να διαδίδονται οι **σοσιαλιστικές** ιδέες.
- **1891:** Εορτασμός της **Εργατικής Πρωτομαγιάς** για πρώτη φορά.

Το γυναικείο ζήτημα

- Κύριο αίτημα των γυναικών: η **εκπαίδευσή** τους

ΕΝΟΤΗΤΑ 23

Η ελληνική οικονομία και κοινωνία κατά τον 19^ο αιώνα

Ερωτήσεις και Απαντήσεις

1. **Ποιοι τομείς της οικονομίας αναπτύχθηκαν περισσότερο τον 19^ο αιώνα στην Ελλάδα;**
Οι τομείς της οικονομίας που αναπτύχθηκαν κυρίως στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα είναι οι εξής:
 - **Αγροτικός τομέας**, με κυριότερα προϊόντα τη σταφίδα, τις ελιές, τον καπνό και τα σιτηρά.
 - **Εμπορικός τομέας**, με εξαγωγές σταφίδων, λαδιού και άλλων αγροτικών προϊόντων και εισαγωγές δημητριακών (κυρίως σιταριού), υφασμάτων και νημάτων.
 - **Ναυτιλιακός τομέας**, με σημαντικότερα εμπορικά κέντρα την Πάτρα, τη Σύρο και τον Πειραιά.
2. **Γιατί η βιομηχανία αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς στην Ελλάδα κατά τον 19^ο αιώνα;**
Η βιομηχανία στην Ελλάδα κατά τον 19^ο αιώνα αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς γιατί:
 - Δεν υπήρχαν κεφάλαια για επενδύσεις.
 - Η αγορά ήταν μικρή.
 - Δεν υπήρχαν πρώτες ύλες και καύσιμα.
 - Δεν υπήρχαν αρκετά εργατικά χέρια.
 - Τα εισαγόμενα βιομηχανικά προϊόντα ήταν φθηνά.
3. **Πώς ήταν οι ρυθμοί της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα σε σχέση με την Ευρώπη και με τα Βαλκάνια;**
Οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα ήταν χαμηλότεροι από τους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης της δυτικής Ευρώπης αλλά υψηλότεροι από τους ρυθμούς των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου.
4. **Τι ήταν οι κολίγοι και ποια ήταν η μοίρα τους μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα;**
Οι κολίγοι ήταν οι ακτήμονες Έλληνες αγρότες της Θεσσαλίας. Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας, έχασαν πολλά δικαιώματα και η μοίρα τους χειροτέρευσε, καθώς οι Έλληνες τσιφλικάδες (αυτοί που αγόρασαν τα κτήματα των Τούρκων) μπορούσαν να τους διώξουν ανά πάσα στιγμή από τα κτήματά τους.
5. **Προς ποιες χώρες κατευθύνθηκε το μεταναστευτικό ρεύμα των Ελλήνων τον 19^ο αιώνα και γιατί;**
Οι προορισμοί των Ελλήνων μεταναστών κατά τον 19^ο αιώνα ήταν συνήθως οι πλούσιες παροικίες των Ελλήνων του εξωτερικού, όπως η Αίγυπτος. Ήταν επίσης οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, όπου είχαν ανάγκη εργατικών χεριών.
6. **Ποιο ήταν το βασικό αίτημα του γυναικείου κινήματος κατά τον 19^ο αιώνα στην Ελλάδα;**
Το βασικό αίτημα του γυναικείου κινήματος κατά τον 19^ο αιώνα ήταν η εκπαίδευση των γυναικών, που ήταν παραμελημένη.